

ACC. N:R M. 15214: 1-2.

Landskap: Bohuslän Upptecknare: Gösta Olsson, Lund
Härad: Stångemäs Berättare: Bengt Olsson, Ljåbol
Socken: Lyse Berättarens yrke: Lantbrukare
Uppteckningsår: 1960 Född år 1921 i Lyse

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Stenkörning. s. 1-2.

Stenhuggeri började i bergen i Sjöbol, Humlekärr och Hannevik på 1880-talet. Jag tror att varenda ställe med häst hade stenkörning. Minns att här lastades ut sten i Sjöbolsviken, Knutsviken, Hamrevik och tidigare även i Källviken. Fiskebäcksvik har varit lastplats också på senare år.

Vi hade stadigt 2-3 hästar i stenbergen. Regelbunden körning, avbrott endast för vårbruk och skörd. "Bostället", en granngård, arrenderades en tid av direktören för Förenade Granit, och han lät själv sköta om stentransporten, så den gården hade mesta körningen här, i regel med 4 hästar. Körning med hästar pågick här till början av 40-talet. Då kom lastbilar och tog det lilla som fortfarande höggs.

Drängar hade de flesta gårdarna här, både långväga från och ortens folk. Vi hade alltid 2 drängar, far körde inte sten själv, hade annan verksamhet (konserverfabrik). I regel piga på gårdarna; det var mycket utearbete för kvinnorna då karlarna var i berget, och det var ju före mjölkmaskinernas tid.

Hästar: tidigast bergsardenner, senare tyngre ardenner. Alltid enbet.

Förställsvagnar vanligast här. Gjordes ofta på orten, på senare tid mest köpta från Småland. Jag tror stenvagn höll en 4-5 år.

Här höggs gatsten, mest 13x15, bindare och knott. Kantsten sen produkt; körts med lastbilar, som på 40-talet slog ut hästkörningen. Det har varit 2 storbrott på våra ägor, det sista drevs 1944- omkring 1955, och därifrån körde enbart lastbilar.

Bolaget skötte anläggning och underhåll av vägar. Underhållet egentligen obefintligt, och gjordes något var det av bolagets dagsverkare, möjligen lejdes körare för skärvtransport i bolagets regi.

Stenkörarna deltog inte i lastning. Det har förekommit, som undantag, att vi körde på plan vid lastning mot timpeng, detta bara då det var mycket stora upplagsplatser.

(Olika former av lastning: I. Stenen i järnkassar, som kördes på plana vagnar på räls fram till kajkanten, där båtens vinsch tog vid. Denna räls var dels permanent liggande, dels tillfälligt utlagd vid lastning till de bortersta delarna av upplagsplatsen. Langning från man till man kunde förekomma, 8-10 man högst, från längst bort liggande stenhögar till fram i kassen på rälsvagnen. II. Stenen i tippkarror

på landgångar direkt ombord).

Körningen ingen guldgruva; stora omkostnader. Bra att kombinera med jordbruk på ställen där man ju hade häst ändå. Absolut standardhöjande för bygden. Gav pengar men krävde mycket arbete. Den som var skötsam och arbetade hårt och inte lät avlöningen rulla kunde givetvis bättra på ekonomien. Vägens längd och typ mycket betydelsefull för lönsamheten: kort jämn väg eller medlut naturligtvis bäst; lång krokig och backig väg gjorde illa åt hästar och kördon och blev tidsödande med tippkörning.

Det kom små intäkter från jordbruken, så jag anser, att under 30-talets svåra jordbrukstider och även tidigare körningen var stommen i böndernas försörjning här i kring.

Körningen ebbade ut långsamt, så övergången blev ganska mjuk. Efter körningen stora förändringar. Somliga gårdar arrenderar andra, t.ex: 4 gårdar, som under stendriften försörjde 4 familjer, har nu genom arrende blivit 2 brukningsenheter och födkrok för 2 familjer. Många småbrukare är nu fabriksarbetare på orten eller i Lysekil. Tomtförsäljning till sommarstugor har också tillkommit men ger ju endast engångskapital.